

Ürəklərə yol tapan şair

Mən Əvəz Lələdağın yüz-lərlə oxucusundan biriyəm. Onu 35 ildən artıq bir müddətdir ki, tanıyır, yaradıcılığını izləyir, yeri gələndə həmsöhbət olur, təlim-tərbiyədən, adət-ənənədən, müxtəlif problemlərdən, xüsusilə də, müasir və klassik ədəbiyyatdan "dərdləşirik". Daha doğrusu, Əvəz Lələdağı yalnız bir sənətkar, bir şair kimi tanımamışam. Onu yüksək insani keyfiyyətlərə malik olan, mənavi saflığı ilə seçilən, sadə, təvazökar, səmimi bir şəxs kimi, bütün varlığı ilə vətəninə, xalqına, elinə-obasına mənsub olduğu xalqın adət-ənənəsinə, dilinə, dininə bağlı bir vətəndaş kimi dostuna, yoldaşına, oturub-durduğu insanlara ürəkdən bağlanan, heç bir təmənnə güdməyən bir insan kimi, ana məhəbbəti ilə qovrulub yanan bir oğul, ailəsi, övladları yolunda hər cür fədakarlığa hazır olan bir ata kimi, mötəbər yığıncaqlarda, el şənliklərində, toy mərasimlərində odlu-alovlu çıxışları ilə məst edən bir söz sərrafı kimi, nəhayət müdrik bir el ağsaqqalı, sinədəftər bir şair, fenomen yaddaşa malik qeyri-adi bir şəxsiyyət kimi tanımışam. Odur ki yazdığım bu ön sözdə mən yalnız çap olunan bu kitabı haqqında yox, ümumiyyətlə onun yaradıcılıq qayəsi haqqında ürək sözlərimi yazmaq qərarına gəl-dim.

Əvəz Lələdağ sənət aləmində özünü təsdiqləmiş, ədəbiyyatın müxtəlif janrlarında öz qələmini sınamış, şair, dramaturq, publisist kimi ad qazanmışdır. Həmişə həyat hadisələrinə sadıq qalan, ancaq gördüyünü, duyduğunu, yaşadığını, taleyinin bir parçasına çevrilən gerçəkliyi qələmə alan, səksəni haqlasa da, gənclik həvəsi və enerjisi ilə işləyən yaradıcı bir şəxsiyyət, söz adamıdır. Onda olan enerjiyə yalnız qibtə etmək olar. Əvəz Mahmud Lələdağ yaşadığı ömrü şərəflə keçmişdir. Bu yolun hər günü, hər ayı, hər ili ilə fəxr etmək olar. Bu yol çətin yoldur, ancaq işıqlı yoldur. Daim axtaran, düşünən, yazan sənətkarın yoludur.

Əvəz Lələdağın yaradıcılığında güclü həyat eşqi var. Bir çox əsərlərinin nikbin ruhu, məna siqləti poetik vüsəti ilə oxucunu həyata bağlayır, gələcəyə inamını artırır. Bu şerlərdə həyatın poetik və epik lövhələri əks olunur, gözəllik, məhəbbət tərənnüm olunur.

Ürəkdə cücərər eşq, məhəbbət,
Sevəni qınamaz nə oba, nə el.
Sevən bir-birinə verməz əziyyət,
Sevgi ürəkdədir, o dildə deyil.

Yaxud:

Mənim ürəyimdə yurd salıb vəfa,
Vəfasız olandan yar olmaz, yarım.
Mən sənin yolunda çəksəm min cəfa,
Vücudum heç zaman yorulmaz, yarım.

Əvəz Mahmudun yaradıcılığında, ilk növbədə, diqqəti cəlb edən, daha dəqiq desək

duyulan, hiss edilən səmimiyyətdir. Bu səmimilik ondan ibarətdir ki, oxucu onun məhəbbətini də, nifrətini də aydın görür. Onun əsərlərində şəxsiyyəti ilə yaradıcılığı arasındakı birləşmə, vəhdətin rolu böyükdür. Onun yaradıcılığına və şəxsən özünə yaxından bələd olan hər kəs etiraf edə bilər ki, Əvəz Mahmudun şerləri ilə şəxsiyyəti bir-birini tamamlayır. Şairin düşüncələri ilə hisləri, istəyi və dedikləri çarpazlaşır və bir-birini tamamlayır.

Qürbət eldə əgər kefin kökdüşə,
Hicran dərdi kürəyində yükdüşə.
Elim, obam, yerim, yurdu təkdüşə,
Nə dincəlim burda, nə yatım burda,
Məhv olar mənalı həyatım burda.

"Qürbətdə giley"

Əvəz Lələdağ düşüncələrini açıq, aydın, həm də birbaşa yazan şairdir. Onun şerlərində qüvvətli bir vətəndaşlıq hissi var.

İnsan, təbiət, cəmiyyət haqqında gözəl, orijinal misralarla şair bizi təsirləndirir, həyəcanlandırır, həm də düşündürə bilər. Odur ki, onda ən adi, ən sadə, ilk baxışda heç kəsin nəzərini cəlb etməyən varlıqları mənalandıran məharəti vardır. Onun şerləri həyatı dərinlənə duymaq, vətəndaşlıq borcunu hiss etmək xüsusiyyətləri ilə seçilir.

Qanıqan, başkəsən düşməne qarşı,
İçimdə cücərib qəzəbim, kinim.
Vətən torpağının birçə qarışı,
Qibləmdi, Kəbəmdi, Məkkəmdi mənim.

Şer sənətinin incəliklərini başa düşən, bu sənətin tapıntılarına tapınan, deyim tərzindəki ustalığı, şablon ifadələrdən seçə bilən, sənətkarın başqa qələm sahiblərindən fərqlənən özünəməxsusluğu üzə çıxara bilən hər bir kəs etiraf edə bilər ki, Əvəz Mahmud Lələdağ məlum olan fikri özü kimi deməyi bacarır. Ona görə ki o ətrafına şair gözü ilə baxır.

Şair olduğu üçün də öz gözü ilə baxıb ətrafını özü kimi görməyi bacarır. Qoynunda pərvəriş tapdığımız adı ilə öyündüyümüz doğma Sumqayıtımızda gedən quruculuq işlərini, qumsal səhrada salınmış, "Sumqayıt bulvarı"nı görüb vəcdə gələn şair yazır.

Mənim doğma şəhərim,
Eşqim, gücüm, hünərim.
Sən mənim ümid yerim,
İnam yerim, and yerim,
Sən necə də gözəlsən,
Gündüzün özgə aləm,
Bax, gecə də gözəlsən.
İman yerim Sumqayıt,
Güman yerim Sumqayıt
İlham yerim Sumqayıt
Mənim doğma şəhərim
Səni hər an, hər zaman
Bax beləcə şən görüm,
Qoynunu gülşən görüm!

Müərrəd mühakimələrdən, mənasız təmtəraqdan uzaq olan Əvəz Mahmud şair həyat hadisələrinə yanaşma metodu, mövzu konkretliyi ilə diqqəti cəlb edir. İlk baxışda adi görünən lakin böyük ictimai əhəmiyyətə malik olan məsələləri hadisələr silsiləsinə bağlamaq yolu ilə ümumiləşdirmələr aparmaq və bu istiqamətdə nəticələr çıxartmağı yalnız ilhamın deyil, həm də ağılın məhsulu kimi qiymətləndirmək lazım gəlir. Şairin şerlərində bir şair dünyası yaşayır. Bu dünyada nə varsa hamısı şairin öz baxışlarından, öz duyğularından süzülüb gəlir.

lir. Zəngin söz ehtiyatına, geniş dünyagörüşə malik Əvəz Lələdağ öz üslubu ilə fərqlənir. Çünki o qəlbinin dili ilə danışır. Sənətdə isə ürək dili ilə danışa bilmək sənətkarın sənətkarlığının qüdrətidir.

Əvəz Lələdağın şer dili sadə və aydındır həm obrazlı, həm də ümumxalq dilidir. Odur ki, onun şerləri tamamilə anlaşılıqdır, asan başa düşülür, tez əzbərlənir. Sözləri seçmək, onları şerin tələblərinə uyğun olaraq əlaqələndirmək, sıraya düzmək nöqtəyi nəzərdən Əvəz Lələdağın şerləri ən yaxşı nümunələrdən sayıla bilər. Bu da onunla bağlıdır ki, onun şerlərində şifahi poeziyamızın dilinə məxsus təbiilik və şirinlik var.

Nənəm onu nanayında çalardı,
O çaldığı yaddaşlarda qalardı.
Qara zurna kəndə haray salardı,
"Mirzeyimə" tamarzıdı Qılincyal,
Çal a qardaş, vağzalını birdə çal.

"Vağzalı"da yeni həyat başlayır,
Vüsal gülür, kədər qəmdən ağlayır.
Tale əli gəlin belə bağlayır,
Əhdim budur pozulmasın bu ilqar,
Çal a qardaş, vağzalını birdə çal.
"Vağzalı"nı birdə çal.

Əvəz Lələdağ ən çox təbiətdən, onun qanunlarından çıxış edir, təbiət və cəmiyyət arasında uyğunluq axtarır. İstəyir ki, bahar insanlara xoşbəxtlik bəxş etsin. Bu insan arzusudur. İnsan istəyir ki, o da təbiət kimi hər bahar yenidən açılsın, gəncləşsin, yenidən dünyaya, həyata qayıtsın və

yaşasın. Bəli, Əvəz müəllim sözün əsl mənasında təbiət şairidir. Onun şerlərinin əksəriyyətinin mövzusu təbiətdən alınmışdır. Ancaq şairin şerlərində təbiət və onun hadisələri nə qədər yüksək pafosla tərənnüm edilsə də, onun taleyi, gözəlliyi yenə də insanla bağlıdır. Əvəz müəllim təbiət vurğunu olsa da bu şerlərin (təbiət şerlərinin) çoxunda təbiət əsl məqsəd üçün bir vasitə kimi alınır. Bu şerlərdə təbiət və insan vəhdətə götürülür, təbiət insanla mənalınır, insanla gözəlləşir, qar da, yağış da insan üçün yağır, külək də insan üçün əsir.

İstər şifahi xalq ədəbiyyatında, istərsə də yazılı ədəbiyyatımızda dağlar saflığının, etibarın, gözəlliyin, ucalığın bütövlükdə isə Vətənin rəmzi kimi tərənnüm olunmuşdur. Əvəz Lələdağın yüzdən çox "yaylaq" və "dağlar" rədifli geyikli və qoşmaları vardır. Bu şerlərin hər birində də həm təbiət gözəlliyi, həm də həsrət var. Qədim Zəngəzurun Qılincyal, Əriməz, Göbəkdəş, İşıqlıdağ, Qoşadağ, Arzubulaq kimi dağlarının adını çəkib onları mənalandıran şair təkrarə yol vermir, eyni mövzuda qələmə alsada da, hər birində yeni söz deyə bilir.

Mən niyə yanıram o dağlar üçün,
İmanım ordadır, dinim ordadı.
Orda cücərmişəm, orda bitmişəm,
Dumanım ordadır, çənim ordadır.

Yaxud

Sizdən ayrı düşən gündən,
Könlüm olub yara, dağlar.
Gecə-gündüz cəhd edirəm,
Çatamıram yara, dağlar.

Əvəz Lələdağ niskilli şairdir. Boya-başa çatdığı, gənclik illərini qoynunda keçirdiyi ulu Zəngəzurun əsrarəngiz təbiətindən, buz bulaqlarından, başı qarlı dağlarından, ceyranlı-cüyürlü oyaqlarından ayrıldığı üçün sızıldayır, o gecələrin həsrəti ilə yaşayır, bu ağrını, acını yaradan mənfur, xəbis, hiyləgər, bütün insani keyfiyyətlərdən məhrum olub qədim torpaqlarımıza, ata-baba yurdumuza göz dikən, zaman-zaman o torpaqları mundar nəfəsləri ilə zəhərləyən "qonşularımıza" nifrətini ifadə edir, yurd həsrətilə qovrulur, ağrını, niskil kimi yox, ümumən millətin kədəri kimi qəbul edir.

Hər kəsin dağ boyda mənə, dərdi var,
Gündüz intizarı, gecə dərdi var.
Ağbaba, Zəngəzur, Göyçə dərdi var,
Allah, bu millətin neçə dərdi var.

Bütün bunlarla yanaşı Əvəz Lələdağ oxucunu bədbinləşdirmir, o, oxucunu nikbin olmağa, mübarizə aparmağa səsləyir.

Namusumsan, qeyrətsizsən, arımsan,
Mənə doğma, yaxınımsan, yarımsan.

Dövlətsizsən, sərvətsizsən, varımsan,
Vətən, qurban olum, başını dik tut.

Göyçə getdi əlimizdən, dinmədik,
Axdı yaşlar gözümüzdən, dinmədik,
Şəhid olduq sözümüzdən, dönmədik,
Vətən, qurban olum, başını dik tut.

Bəli, kiçik ya böyüklüyündən, yaxın ya uzaqlığından asılı olmayaraq, torpaq həsrəti, doğulduğun yurdun həsrəti insani hissdır, duyub düşünənlərin varlığında yaşayan ali bir keyfiyyətdir. Ayaq tutub yeridiyin, ata-anasının məskən saldığı evə, həyəətə, kəndə övlad məhəbbəti böyük vətən məhəbbətidir. Odur ki, düşmənlər tapdığı altında inləyən yerlərimiz haqqında yazdığı şerlər Əvəz Lələdağın qəlbindən doğan həsrət nidalarıdır. Bu nidalar öz el-obasından ayrı düşən bizlərə nələr demir.

Yatıb oyanmadı o qara bəxtim,
Sinəmi dağıladı bu hicran dağı.
Gözünə tökməyə tapa bilmədim,
Bir ovuc müqəddəs Vətən torpağı.

Yaxud:

Gecə-gündüz həsrətini çəkirəm,
Neyləyim ki, gedəmmirəm Vətənə.
Sarvan olub qəm karvanını çəkirəm,
Mən fəğrı gərdiş salıb bu günə,

Vətən mənim həsrət dolu ürəyim,
Dadım, tamım, süfrəm, duzum, çörəyim.
Vətən mənim gərəyimdi, gərəyim,
Varlığım qurban olum vətənə.

Əvəz Mahmudun yaradıcılığında vətənpərvərlik mövzusu qırmızı xətlə keçir. Bu mövzuda yazdığı əsərlərdə, ilk növbədə diqqət çəkən cəhət şerlərin ictimai həyatla cərəyan edən hadisələrlə bağlılığıdır. Hansə şair hansı ildə yazılıbsa onda o ilin havasını duymaq olur. Lakin onlar həyatın sərvəti deyil, onun şair əlindən süzülüb gələn poetik ifadələrdir. 1988-ci il... həmin il Azərbaycanı azadlıq hərəkatının başlanması idi. O il Azərbaycan xalqının böyük sınaq qarşısında qaldığı il idi. O il Azərbaycanın taleyi, bir növ karta qoyulmuşdur. Azərbaycan torpaqlarının işğalı başlayırdı, yüz minlərlə soydaşlarımızın köçkünlük günlərinin ərafəsi idi. Respublikada faktiki sahibsizlik hökm sürürdü. Haqla-nahaq, doğru ilə yalan, ağla-qara üz-üzə dayanmışdır. Bu hadisələrlə yaşayan, qovrulan şairin səsi döyüş bölgələrindən, əsgərlərlə görüşlərdən, bu görüşlərdəki çıxışlarından gəlirdi. Zahirən çox təmkinli, sakit görünən şair həqiqətin qollarını bağlı görəndə, milli xəyanətin şahidi olanda coşur, rəzalətləri törədənlərə lənətlər yağdırır; insanların başına gələnlər isə onu rıqqətə gətirir, könül rübabı hiddət və iztirab dolu nəğmələr çalır.

(ardı 11-ci səhifədə)